

A teljesség templomai¹

Németh Zsolt: *A Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai, II*

Szombathely, 2017

„Nézz meg mindent, s ami jó, tartsd meg.” Ez a mondás a tudományra vonatkoztatva számomra annyit jelent, hogy olvass előítéletek nélkül olyan könyveket is, amelyeket nem szakemberek írtak. Nem a szakirányú egyetemi diploma és a rangok/címek tesznek ugyanis valakit kiváló kutatóvá, hanem a felkészültség és az elhivatottság. A magyarság tragédiája, hogy a történelmével foglalkozó „élvonalbeli” kutatók gyakran tudatosan tévútra vittek/viszik a kutatást. Különösen igaz ez azokra az időszakokra, amikor idegen elnyomás alatt szenvedett hazánk. Az idegen érdekeket kiszolgáló, megfizetett, hivatalos vonallal szemben fellépő, ún. amatőr kutatók viszont gyakran gyakran sokkal képzetebbek voltak, itt elsősorban a kommunizmus alatt nyugati emigrációba kényszerült orvos végzettségű Götz László vagy a geológus Bendeffy László magyar őstörténeti munkái emelhetők ki. Ezeket a kutatókat nem a karrier érdekelte, nem akartak megfelelni a hivatalos elvárásoknak, hanem az igazságot keresték, még akkor is, ha az a fejbetörés kockázatával járt. Németh Zsolt is az igazságot keresi, és nekem úgy tűnik, hogy elég kemény a feje.

Németh Zsolt sem végzett történész, az ELTE Természettudományi karának matematika-fizika szakán szerzett diplomát, majd kutató fizikusként kezdett dolgozni a Magyar Tudományos Akadémia Izotóp-

kutató Intézetében. Itt egyenesen ívelt felé a karrierje, ám 1994-ben több mint negyven angol nyelvű, referált folyóiratban, illetve konferencia kiadványban megjelent tudományos szakpublikációval a háta mögött felhagyott a fizikusi pályával, és a magyar művelődéstörténettel kezdett foglalkozni. Tette mindezt fizikus szemmel, a szakmája megkövetelte alapossggal és realitásérzékkel, olyan szempontokat is bevonva a vizsgálódásokba, amelyek eddig azokon kívül maradtak. Kutatta többek között a Szent Korona arány- és szimmetriarendszerét, sérüléseit és átalakításait, képi üzeneteit, az Árpád-kori és annál korábbi templomaink funkcióját, szakrális geometriáját, tájolasát és fényjárását, különös tekintettel a Kárpát-medencében ismert legalább 170 centrális templomra.

A most megjelent kötetben Németh Zsolt a Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai közül a Felvidéken találhatóakat gyűjtötte egybe, amelyet egy a Dunántúl és a Csallóköz különleges, ősi templomait bemutató kötet előzött meg. A B. K. L. Kiadó gondozásában megjelent, olvasmányos stílusban megírt kötetben a szerző a több ezer Árpád-kori templomból a megszokott típusoktól eltérő alaprajzú kilenc felvidéki – köztük pl. a dúcói, bényi, apátkolosi, zobordarázsi, dejteji – és a dunántúli Hidegség községben található templomépületet vizsgálta. Kutatásai során a régészeti és művészettörténeti munkákból hiányzó szempontokat is figyelembe vette, így pl. vizsgálta a templomok akusztikáját, tájolasát, fényviszonyait és a területén található temetők etnikai hovatartozásának kérdését is. Utóbbi

1 Elhangzott laudációként 2017. április 26-án Budapesten, az AVE Kiállítóházban Németh Zsolt: *A Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai II.* című kötetének bemutatóján.

azért fontos, mert a Felvidéken levő, e kötetben tárgyalt több templom is „Nagy-morva”, azaz „szláv építésű” besorolást kapott a múltgyártás jegyében a cseh-szlovák régészettől. Cáfolatukra az adott fejezetekben többek között az archeogenetika eredményeit is bevonja a szerző, és a vizsgált történelmi korszak hivatalosan elfogadott kronológiájának, illetve hipotéziseinek ingatag voltára is felhívja a figyelmet.

Németh Zsolt megfogalmazása szerint „a múlt kutatása nem a bölcsészettudományok belügye. A témával foglalkozó természettudományos kutatási ágak elmúlt 8-10 évben elért eredményei alapján látszik, hogy néhány éven belül ki fogják kényszeríteni az eddig biztosnak vélt történelmi ismeretek újragondolását. Ezt egészen más jellegű impulzusok is támogatják, amelyek a szakralitás mint történelemformáló tényező szerepére hívják föl a figyelmet.”² A szerző a természettudományos vizsgálatok (a templomok akusztikája, tájolása, fényviszonyok) alapján arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a különleges alaprajzú épületekben a misék mellett gyógyító, beavató szertartások is folyhattak, amely egy egészen más kereszténység jelenlétéről tanúskodik jóval a magyar államalapítást megelőző időkből, mint amilyené mára alakult.

A kötet e rövid összefoglalójából is kitűnik, hogy a kiadvány nem egy az impozáns fotókkal ellátott útikalauzok közül, hanem olyan tudományos mű, amelyben a szerző más tudományágak eredményeit is felhasználva nemcsak a templomok történetét mutatja be, hanem legfőképpen arra is keresi a választ, hogy kik építhették őket, és milyen célra használhatták? És éppen ez a megközelítésmód teszi különlegessé, izgalmassá és időtállóvá Németh Zsolt könyvét, hiszen ezek a kérdések

azok, amelyeket a mai magyar régészet-tudomány és történettudomány az ismert politikai helyzet, illetve a „tudományon kívüli” kategóriába sorolás miatt nem szívesen feszeget. Pedig nagy szükség volna rá, hiszen napjainkban is folyik a trianoni területek új gazdáinak tudatos történelemhamisítása és a fogyasztói társadalom fenntartásának érdekében az emberiség elszakítása a szakrális világtól.

Egyetérthetünk Németh Zsolttal abban, hogy „a XX. századi magyar történetírás (nem csak a II. világháború utáni!) eltüntetett egy népeiséget, amely a Felvidék nyugati részén élt az I. évezred második felében, lovas nemzet volt, embertani vizsgálatok szerint pontuszi szkíta felmenőkkel, »avar stílusú« tárgyakat használt, és előszeretettel épített körtemplomokat. Ebbe az időbeli vákuumba nyomult be a szláv történetírás a nagy-morva elmélettel, amely összemosta a DAI megalé moraviáját az északi »moráviával«. Az előbbi lakói hagyatékuk alapján viszonylag szegények voltak, jelentős építészeti tevékenység nem maradt utánuk, és valóban szlávok voltak.” „A X. század elejéről eltüntetett népeiség anyagi kultúrája tovább élt, időben és térben egyaránt. A Kárpát-medencében a köznépi temetőkből látjuk nyomait jellegzetes, granulációt használó ékszereiknek. Meg lehetne találni őket... Ebben sokat segítene, ha a magyar régészet és történetírás a »mi-einknek« tekintené őket.”³

A magyar kutatók számára különösen megszívlelendők Németh Zsolt szavai azokkal a mondatokkal együtt, amelyeket a magyar régészeknek szánt. Arra biztatja ugyanis őket, hogy állítsák föl szigorúan a saját eredményeikre hagyatkozva a saját időrendjüket a Kárpát-medence V–XI. századi történéseiről, figyelmen kívül hagyva azt, amit a történészekről kaptak, aztán vessék össze a kettőt. Az ötlet nem a szerző sajátja, a XX. századi magyar

2 Németh Zsolt: *A Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai*, II. Szombathely, 2017, B. K. L. Kiadó, 121.

3 Németh Zsolt, i. m. 121.

régészet ikonikus alakjától, László Gyulától származik. Ide kíváncsoznak Márai Sándor szavai is, aki szerint „sorsdöntő kérdésekben sohasem a többség véleménye a fontos, hanem azon keveseké, akik más véleményen vannak”.

Mai világunkban, amikor végveszélyben van az európai keresztény kultúra és a fogyasztási kényszerbe hajszolt, értékváltságban szenvedő európai, de hagyományosan keresztény ember vallási és nemzeti identitása is, különösen fontos Németh Zsolt könyve. Legfőbb üzenete, hogy „nemzet és egyház egyaránt valódi múltja megismerésében és felvállalásában találhat a megújulásához vezető útjára”.⁴ Vissza

kell tehát térnünk az alapokhoz, át kell élnünk ismét Isten közelségét, mert csak vele együtt építhetjük fel újra teljességünket és az Istentől való rendet magunk körül és a világban. Ezt segítik elő azok a könyvek, amelyek megalkuvás nélkül, hitelesen mutatnak be egy-egy történelmi korszakot, szerzőik mernek bátran gondolkozni, hipotéziseket felállítani, vállalva a tévedés kockázatát is. Mert valóban igaz, hogy csak a bátor gondolkodók vihetik előre a tudományt! Szívből kívánom, hogy Németh Zsolt még sok ilyen eredeti, hitelességre törekvő, szép kötettel örvendeztesen meg minket a szakma és a magyarság épülésére!

M. Lezsák Gabriella

T. Szabó László: Aranykori töredék (frottázs, 50×40 cm, 2016)

4 Németh Zsolt, i. m. 121.

M. LEZSÁK GABRIELLA (1974) az MTA Történettudományi Intézetében dolgozik.